

Nr 168

Utlåtande i anledning av väckta motioner om överförande av jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband.

(1:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström* (I: 469) och den andra inom andra kammaren av herr *Persson* i Heden *m. fl.* (II: 561), har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam prövning av frågan om jordbrukares och andra jämförbara företagens överförande till lokala försvarsförband i syfte att reducera de negativa verkningarna av driftavbrott vid fullgörande av repetitionsövningar, i enlighet med vad i motionerna anförts.

Beträffande de skäl, motionärerna anført till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen II: 561.

Över motionerna har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttrande avgivits av *1960 års värnpliktsutredning* (Bilaga).

Utskottet. De strukturförändringar, som vårt näringsliv undergått under de senare åren, aktualisera enligt motionärerna frågan om de enskilda företagens möjligheter att fullgöra repetitionsövningar på tider, som från de enskilda företagens synpunkt äro minst känsliga för driftstörningar. Mot bakgrund bl. a. härav bör enligt motionärerna prövas, huruvida dessa företagarkategorier kunna överföras på hemvärns- eller andra lokala försvarsförband sedan den första grundläggande utbildningen fullgjorts. I den utsträckning detta icke är en möjlig utväg, böra enligt motionerna även prövas möjligheterna att förlägga ifrågavarande företagens övningar till tider, som icke störa driften av deras företag.

Utskottet vill erinra om att riksdagen förra året hade till behandling ett motionsvis gjort yrkande om att repetitionsövningarna till tiden borde bättre anpassas till jordbrukets förhållanden i skilda delar av landet. I sitt över motionerna avgivna av riksdagen godkända utlåtande nr 185 framhöll utskottet, att det enligt vad som upplysts i över motionerna avgivna yttranden icke torde vara möjligt att inom nuvarande system för samråd mellan militära och civila myndigheter samt jordbrukets topporganisationer vidtaga ytterligare åtgärder i det i motionerna angivna syftet. Under hänvisning

här till och till att frågan om effektivisering av värnplikssystemet prövades av 1960 års värnpliktsutredning avstyrktes motionerna.

I sitt över de nu föreliggande motionerna avgivna yttrande har 1960 års värnpliktsutredning erinrat om att värnpliktiga under första tjänstgöringen regelmässigt utbildas för krigsplacering vid fältförbanden samt vid motsvarande enheter inom andra försvarsgrenar. Det vore därför väsentligt, att dessa förband tillfördes de yngsta och senast utbildade värnpliktiga. En krigsplacering i lokalförsvaret vore därför icke lämplig. Angelägenheten av att en sträng hushållning med de begränsade personella resurserna iakttoges skulle, enligt vad utredningen framhållit, bäst tillgodoses om lokalförbandsförbanden tillfördes äldre värnpliktiga och hemvärnet män, som utträtt ur värnpliktsåldern.

Såsom av utredningens yttrande även framgår bedömer utredningen det oundgängligen nödvändigt, att ett system med tätare återkommande repetitionsövningar införes. Detta skulle möjliggöra förkortning av den enskilda övningens längd. Härigenom komme olägenheterna att minska främst för i jordbruket sysselsatta och småföretagare, för vilka det vore särskilt svårt eller omöjligt att ordna ersättare medan repetitionsövningarna fullgjordes.

Under hänvisning till det anförda och i avvaktan på utredningens förslag, som enligt vad utskottet inhämtat är att förvänta under nästa år, torde motionerna icke nu böra påkalla någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 469 och II: 561 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 november 1964

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Närvarande: se under utlåtandet nr 167.

1960 års värnpliktsutredning*Till riksdagens statsutskott*

Genom nådig remiss den 2 juni 1964 har 1960 års värnpliktsutredning anbefallts att till riksdagens statsutskott inkomma med yttrande över inom riksdagens första kammare av herr Svanström (I: 469) och riksdagens andra kammare av herr Persson i Heden m. fl. (II: 561) väckta motioner om överförande av jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband. Till åtländnad härav vill 1960 års värnpliktsutredning anföra följande.

Vid den pågående utformningen av förslag rörande framtida system för de värnpliktigas utbildning m. m. finner värnpliktsutredningen angeläget att beakta och i största möjliga utsträckning ta hänsyn till såväl näringslivets behov av arbetskraft som den enskilde värnpliktiges sociala situation. Utredningen har härvid uppmärksammat att de yrkesgrupper, som motionen avser, har speciella problem då det gäller att fullgöra repetitionsövningar men utredningen har också funnit att de i jordbruket sysselsatta på grund av sitt yrke är särskilt värdefulla i krigsförbanden och i dessa ofta utgör föregångsmän.

Vid en bedömning av hit hörande spørsmål är frågorna om repetitionsövningarnas längd och inpassning under året samt de värnpliktigas krigsplaceringsförhållanden av särskilt intresse.

Utredningen bedömer det oundgängligen nödvändigt att ett system med tätare återkommande repetitionsövningar införs. I samband härmed blir det möjligt att förkorta den enskilda övningens längd. Detta torde minska olägenheterna främst för i jordbruket sysselsatta och småföretagare för vilka det är särskilt svårt eller omöjligt att ordna ersättare medan repetitionsövningarna fullgöres.

Utredningen finner att frågan om repetitionsövningarnas inpassning under året ur näringslivets synpunkt är mera komplicerad. Detta beror på att den tid då inkallelse vållar minsta avbräck i viss mån är olika inom olika grenar av näringslivet. — Det är nödvändigt att repetitionsövningarna genomförs krigsförbandsvis. Endast då kan säkerställas att förbanden är användbara omedelbart efter mobilisering. Det är därmed ofrånkomligt att krigsförbanden med hänsyn till kraven på lokal rekrytering är sammanatta av värnpliktiga tillhörande ett flertal olika yrken med sinsemellan avvikande önskemål om tid för inkallelse. Tidpunkten för inkallelse måste därför i framtiden liksom nu anpassas så att den från näringslivets synpunkt passar flertalet så långt detta låter sig göra med hänsyn till militära krav på samövningar mellan grupper av förband m. m. För den del av personalstyrkan, som kan vållas särskilda olägenheter genom att tidpunkten för inkallelse är olämplig, bör som nu anstånd från fullgörande av repetitionsövning kunna meddelas. Den enskildes intresse kan på detta sätt tillvaratas. — Tidpunkten för repetitionsövning för varje enskilt krigsförband bestäms av de militära myndigheterna och arbetsmarknadsstyrelsen i samråd. Härigenom säkerställs att näringslivet vållas minsta olägenhet. Utredningen finner denna ordning ändamålsenlig. Den bör tillämpas även

i framtiden. — Utredningen bedömer att vissa ändringar i fördelningen av repetitionsövningarna under året jämfört med nuläget skulle kunna höja utbildningseffekten. Det skulle från dessa synpunkter vara lämpligt att alternativt öka antalet förband som fullgör repetitionsövning under vintern medan antalet förband som övas under den tidigare delen av hösten i motsvarande mån skulle minskas. Det är sannolikt att sådana förskjutningar kunde vara till fördel för de i jordbruket sysselsatta.

I fråga om de värnpliktigas krigsplacering vill utredningen framföra följande. Det är väsentligt att en sträng hushållning med de personella resurserna iakttas. De värnpliktiga utbildas under första tjänstgöringen regelmässigt för krigsplacering vid arméns viktigaste förband, fältförbanden, samt vid motsvarande enheter inom andra försvarsgrenar. Det är väsentligt att dessa förband tillförs de yngsta och senast utbildade värnpliktiga. En krigsplacering i lokalförsvaret och hemvärdet omedelbart efter första tjänstgöringen är därför i flertalet fall icke lämplig. De begränsade personella resurserna tillvaratas bäst om lokalförsvarfsförbanden tillförs äldre värnpliktiga och hemvärdet män som utträtt ur värnpliktsåldern.

Utredningen vill slutligen anföra att frågan om tillgodoseende av näringslivets behov av arbetskraft efter mobilisering närmare behandlats av 1954 års utredning rörande totalförsvarets personalbehov (se SOU 1962: 3).

I handläggningen av detta ärende har deltagit utredningsmannen, experterna Borgquist, Hörnquist och Lugn (föredragande) samt sekreteraren Blomqvist.

Avskrift av detta yttrande tillställs försvarsdepartementet. Stockholm den 28 september 1964.

BENGT GUSTAVSSON

Rune Blomqvist